

PANUN pakinoita

”Elävä kansalliskirjallisuus”

Siinäpä määritelmä, josta riittää riittä! Olihan aika, jolloin yhteinen ystävämme Aleksis Kivikään ei kuulunut »eläviin» eikä se aika niin hirveän kaukana olekaan. Eivät vielä vuosisadanlopunkaan esteetikot lähestulkoonkaan yleisesti tunnustaneet Stenvallin mestarin ylioppilaspoikaa ja vasta vuosisadan vaihteesta lähtien voidaan sanoa hänen kohonneen kansalliskirjailijan asemaan.

Toisten mielestä taas Runebergin on »kuollut suuruus». Onhan satanut vasta muutaman talven lumet sen päälle, kun muuan tšekäläinen kollega yritti todistella siihen suuntaan, että herra Runebergin suuruus on mennyttä — olipahan vain muutamanlainen sitkeähenkinen sotakiihoittaja. Toisten mielestä taas Johan Ludvig kuuluu kansalliskirjallisuuteemme katsottakoon asiaa mistä näkökulmasta ja minkäkielisestä hyvänsä. Kansalliskirjailijan kunnianimi nähdäkseen kyllä aina ja jatkuvasti kuuluu »Maamme» ja »Vänrikkien» runoilijalle, sillä hänen vaikutuksensa suomalaisen hengen kehittämiseen, muovaantumiseen on ollut arvaamattoman suuri — viimeisimmään todistuksenhan siitä on antanut äsken nimetty V. A. Koskinen professori Lauri Viljanen.

run yliopistossa, Lauri Viljanen, laajalla Runeberg-elämäkerrallaan, jolla hän sivumennen ampaisikin tuohon katederiin. Mutta sensijaan jää Runeberg samoin kuin muutkin viime vuosisadan ruotsinkielitä käyttäneet suuret suomalaiset pelkkien mainintojen ja viittausten varaan, kun lähdetään seuraamaan suomalaisen hengen vaiheita 1860-luvulta nykyhetkeen.

Mitenkä niin!

Siksi, että suomalaisiin — kansan — sydämiin ei johda muita teitä kuin kansan oman kielen kautta kulkeva. Näin todisti jo Snellman ruotsinkielellä. Ja tästä lähtee professori Raf. Koskimies mainiossa teoksessaan »Elävä kansalliskirjallisuus», joka on eräs tämän hetken melkein päteviä keskustelunaiheita mitä laajimmassa piireissä. 1860-luku, josta siis Koskimies lähtee, on siitä merkillinen kulttuurihistoriassamme, että silloin voit katsoa suuren ruotsinkielisen tradition päättyneen tai ainakin olleen päättymässä, suomenkielisen kansallisen sivistystyön alkamassa — alkoihan vasta täällä useammin kuin harvinaisina poikkeuksina ilmestyä alkuperäisiä suomalaisia teoksia, kuten Koskimies siteeraa Th. Reinin.

Koskimiehen suuruusuntainen historiategoksen kaksi ensimmäistä osaa saavuttivat joltisenkin yksimielisen arvostelunestyksen ja ansaitsivat sen myös. Nyt on sitten kolmas osa ollut muutaman viikon kirja-kaupoissa ja siitä on syntynyt keskustelua kuin »parhaasta romaanista». Tämä oli eräessä mielessä odotettuakin, koska tämä teos käsittelee omaa aikaamme ja suurimmalta osaltaan eläviä kirjailijoitamme. Ja meidän tiedämme, että tuskin missään ammattikunnassa keskinäinen kollegaallinen arvostelu on niin kirpeää kuin »runoilijain» kesken — sana käsitettynä tässä hyvin laajasti, taiteilijoita yleensä koskevana. Henkisen alan monipuolisuusmiehenä tunnettu kärkeväsänainen Simi-Aapo näytti äsken pakinoivan arääseen naapurilehteen suorasanaiseksi tunnetun Haavin Tapaninpäivän radiopakinnasta, jossa tämä pakinoitsijakriitikko ohjasi »runoratsua» suu vaahdossa päin herra professori Koskimiehen mainittua »elävän» kolmatta osaa. Haavi suomi aika ankarasti kolleegaansa — tunnettuahan on nimittäin, että Haavi on äsken nimetty Yhteiskunnallisen korkeakoulun kirjallisuuden professori. tohtori ja runoilija ym. Unto Kupiainen —, jolla sellaisella menestyksellä, että syntyi mainittu kirjallinen keskustelu yleisö. jopa muissakin osastoissa. Taiteilija Similä olettaa puolestaan, että Kupiainen-Haavi on juuri se mies ja ehkä

ainoa oppinut alallaan, joka uskaltaa sanoa asiat halki. No, uskaltakaan hän kyllä, mutta niin mehevän nasevasanainen kuin Haavi väliin onkin kuin myös oikeamielinen, on hän sentään joskus liian poikamainen veistelija, jopa ikäänkuin huomiota herättääkseenkin asiat pääläelleen pistävä. Ja olisikohan Aapo saanut yhtä hyvän käsityksen Haavin objektiivisuudesta, jos hän olisi tullut oikein harkiten vilkaiseeksi Koskimiehen »kolmatta» Kupiaisen nimen kohdalta. Se esiintyy nimittäin vain kahdessa kohdassa ja niistäkin vain yhdessä kursivoituna! Se ei ole paljon runoilijasta, joka sentään ennen vuosia 1938—40, joita prof. Koskimies pitää teoksensa rajavuosina, on paitsi että osallistui nuorten runoilijain antologiaan 1934, julkaissut omankin runokokoelman sekä kirjallisuudentutkimuksen alalta »Juhani Ahon huumori» (1937), ja rajavuosina »Pieni shuumorin vuosikymmen suomalaisessa kirjallisuudessa» (-39) ja väitöskirjan »Huumori suomalaisessa kirjallisuudessa I» (-39). Mutta kirjallisuudentutkija-pakinoitsijasta kysymyksen ollen on tietysti väärin ajatella, että hänellä olisi oma lehmä ojassa...

Sinänsä kyllä olen samaa mieltä kuin monet muutkin Koskimiehen teoksen kolmannen osan esittelijät ja arvostelijat siitä, että tämä teos on melko subjektiivinen. Monistakin luvuista — kaikkea en vielä, valittavasti, ole tehtinyt lukea-

kaan — tulee ajatelleeksi, että minä puolestani näkisin asian siinä tai siinä valossa tai että sitä ja sitä puutuu tai että se kirjailija on saanut suhteettoman suuren tilan ja sen rinnalla, mutta — niin, kenen hyvänsä kirjoittamana oman ajan historia muodostuu aina subjektiiviseksi. Kun tapahtumat ovat niin lähellä kuin omassa ajassa, jää näkökulma aivan geometrisetkin ajatellen suppeaksi. Kuvitelkaamme vain teräväkulmaista kolmiota, jonka kulmauksessa oletamme kriitikon seisovan! Mutta olkoon niinkin, Koskimies on joka tapauksessa oppinut ja viisas mies ja hänen seulansa on pienireikäinen. On sentään hyvä jo ajassa hieman karsia liikoja superlatiiveja nimien ympäriltä, koska on toki käytännöllinen mahdottomuuskin, että meillä olisi aivan niin paljon mestareita ja huippukirjailijoita kuin kirjojen takakansien perusteella ja vähän »muustakin arvostelutoiminnasta» voisi päätellä. Muutamakin vuosi riittää toki tietorikkaalle ja rehelliselle tarkkailijalle antamaan likipitään oikean kuvan jonkun kaukokirjallisen tuotteen »elämistä» tai »kuolemista».

Panu